

Naprej po pravi poti!

„Naprej!“ kliče ves zdajni svet; tudi naš „Tovariš“ svojim zvestim prijateljem slovenskim učiteljem o svojem dvaindvajsetem letu bolj ko nekdanj glasno zove: „naprej!“ in sicer naprej po pravi poti, kajti napreduje se le, če se gre do pravega smotra po pravi poti. Ako se govori o šolstvu in učiteljstvu in o njihovem napredku, mora se dobro razločiti, kaj je napredek. Temu vprašanju dandanes odgovarjajo razni razno, in zaradi tega imajo pri šolstvu in učiteljstvu razne namene in pota, in to je kolikor tóliko nazadek današnjega časa.

Edini pravi smoter ljudske šole je gotovo ta, kakor ga kaže že beseda „ljudska“. Ljudska šola mora biti tako vravnana, da vzreja in izobražuje največjo večino ljudstva v deželi in v državi tako in tóliko, kolikor je človeku tega treba v vseh okoliščinah vsakdanjega življenja, da postaja pošten človek dober deželan in državljan, kajti v ljudski šoli biva — velečina države, — in iz dobre ljudske šole v najbornišo kočo prihaja luč, pravno-verski čut, resnica, značajnost in sploh človeška dostojnost.

Šola pa to veliko, lepo nalogo izpolnuje le takrat, če v njej deluje učitelj, ki ima čutje in ljubezen do svojega poklica, ter je sam vnet in napolnjen z lastnostimi, ki jih širi po svoji šoli. Učitelj mora biti tudi trden, stanoviten, vztrajen in značajan v svojem poklicu, da more prenašati britke nehvaležnosti, ki jih ima prj svojem obilnem prizadevanji in trudi. Da pa učitelji moremo vspešno delovati, moramo biti zložni in edini v delovanji, zložni v svojih načelih in tirjatvah, ako hočemo, da kaj dosežemo v prid šole in v svojih zahtevah. Spominjamo se prvega občnega zbora ljudskih učiteljev v Ljubljani 15. septembra 1868. l., ko jih je „Tovariš“ k zlogi klical. Kakor takrat, pozivlja „Tovariš“ vse slovenske učitelje tudi danes naprej po pravi poti, in pravi:

Zloga naj nam bo vodnica,
Zloga vtis spodbadanja,
Zloga vselej tovaršica,
Zloga zvezda upanja.

V zlogi moč rodi se prava,
V zlogi krasni vspeli cvetè,
V zlogi se razvija slava,
V zlogi raj na sveti je.

„Tovarišev“ prijatelj.

Pelin in svedec.

O neugodnih razmerah, ki ovirajo šolski napredek na ljudskih šolah po deželi in o sredstvih, s katerimi bi se jim protivilo.

Pod tem naslovom priobčuje c. k. šolski nadzornik za Rudolfovo, profesor gosp. A. Derganec v „Slov. Nar.“ l. 254 in 255 preteč. l. velevažen sestavek, ki je „namenjen napredku našega kmetskega šolstva“. Gosp. pisatelj govori najprej o šolskih okrogih, vzlásti od vasi in sel, ki imajo do svoje šole po 1 uro hodá ali še dalje. Gosp. pis. nasvetuje osnovati po takih krajih izpostavljene šole, ekspositure, ter pravi, da bi to bilo bolj praktično, „kakor večrazredne šole v tacih krajih ustanovljati, kjer je veliko vasi čez jedno uro oddaljenih od šolskega kraja“.

Temu nasvétu bode pač rad pritrdil vsakdo, kateremu je mar, da se šolska postava izpelje tako, da ljudstvu kaj koristi. Vsa dežela plačuje učitelje, tedaj ima tudi vsaki kraj pravico tirjati pristopne šole. Tukaj gre poudarjati, da je šola zaradi ljudstva, a ne narobe. Pred novo šolsko postavo je bilo teže določevati šolsko okrožje; delali so šole le pri farah, kjer je marsikje hodil učitelj k cerkveniku in organistu na hrano, in je vsak kraj mogel sam skrbeti za to, kar je še primanjkovalo k učiteljski plači po vštetih dohodkih

od cerkve. Zato pa še iz drugih vzrokov so naj raje napravljali pri fari šole, a če je bila fara velika, pa dvorazredne šole, na podružnice niso mislili. Opomniti gre tukaj, da imajo po nekaterih krajih do svoje fare po 1 uro hodá, ali do sosedne pa le n. p. cetert ure hodá; kako da je to nastalo — ali bi se dalo kaj preurediti, v take stvari se ne spuščamo, ker nam gre le za všolane kraje. Gosp. pisatelj iz lastnega vida navêde več takih krajev, kjer je nemogoče otrokom nad 1 uro od šole stanujočim redno v šolo hoditi; mislim, da bi jih vsak nadzornik lahko navajal, tudi so se že šolske oblasti bavile s tacimi vprašanji in tirjale nasvêtov, kje naj bi se ustanovile nove šole, katere naj bi se razširile, kako naj se šolska okrožja (Schulsprengel) sestavijo; sploh bi pa poudarjal to misel, da namesto večrazrednih šol na kmetih, naj bi se raje šole izpostavile, ter naredilo več šol, a manj otrok vstevalo eni šoli. Tako n. pr. hočejo v Kamniškem okraju 1razredno šolo v Vodicach, kjer je nad 200 otrok, razširiti v dvorazredno; nekaj so mislili na Zapoge, a ta vas je v Kranjskem kantonu; ljudem bi pa bilo veliko bolj pristopno, ko bi šolo napravili v sredi fare, n. pr. v Polji; v okolici je več kot 40 za šolo ugodnih otrok; se vé, da bi bili stroški veči nego pri razširjenji uže obstoječe jednorazrednice, in ti so povsod merodajavni. Brali smo lani, da se imajo Zavrh in Pirniče iz šole v Smledniku, kamor imajo nad 1 uro hodá, v Šmartno in v Presko všolati, a bajè, da je ljudi pamet srečala, da hočejo svojo šolo zidati v Pirničah. — Tudi so tù in tam kraji, kjer ljudje iz antipatije do sosednih vasí nočejo otrok pošiljati v sosedno vas; tukaj bi se lahko ljudem alternativa stavila, ali zidati lastno šolo, ali pa otroke v sosedno šolo redno pošiljati. A to so radikalna vprašanja, pravi gordiški voz, ki ga je silno težko razvozlati, presekat ga, bi morebiti dobri stvari več škodilo, kakor koristilo; taka vprašanja se dajo le razrešiti ljudstvu na korist, kadar vzajemno delujeta deželjska in duhovska oblast; dokler se pa to ne doseže, se pa tudi ne more govoriti o šolskem napredku; dokler ne bode ljudstvo videlo svojega dušnega pastirja skrbeti za šolo, se ne bode vsaj po selih nikdar vnmalo tóliko za njo, naj bode ta ali una razdelitev. Ne gledé uže na to, da bi pri takih ekspositurah bilo gledati na poučevanje v verouku, ki je dosihmal obligaten v ljudski šoli, in razen tega, da se ustanovi plača svetnemu učitelju, bi se mogla določiti tudi nagrada učitelju verouka, kakor je tukaj ukrenilo Ljubljansko mesto, ki skrbi pri svoji eksposituri na Mahi veroučitelju za voz, in mu daje nagrade. Naše ljudstvo, izjeme se vé da so tudi, bi mnogokje naj raje videlo, da bi ne bilo šole, ne tù, ne tam; zato so šolske oblasti dostikrat prisiljene, ukreniti jo po svoje, in potem so tožbe, da se je premalo oziralo na potrebe ljudstva i. t. d. Tako je faktično, in ni nič s tem pomagano, ako se ignorira obstoječe razmerje; za šolo mora skrbeti država, cerkev in občina vsaka po svoje in v svojem delokrogi, potem gre stvar naprej. Toliko opomnim zastran všolanja krajev.

Gosp. nadzornik govori na dalje o razdelitvi šolskega uka, o šolskem časi, o učnih načrtih itd. — Kar se tega nasvéta tiče, ima črko postave zoper se, a deloma je uže faktično taka, kakor g. pisatelj nasvetuje, dasiravno obče ne veljá. Poludnevni pouk je mnogokje tudi na večrazrednih šolah po deželi; dostikrat beremo po časopisih: deželni šolski svêt je dovolil poludnevni pouk tù in tam na tej dvorazredni šoli. Gosp. pisatelj našteva prav prepričano vzroke svojega nasvéta; ne moremo jih dostikrat ponavljati, ker radi bi videli, da bi jih na odločilnem mestu dobro preudarjali. Celodnevni pouk v prenapolnjenih selskih šolah je škodljiv zdravju otrok, recimo, da dostikrat tudi njih čudorednosti, in ker jih učitelj ne more zmirom nadzorovati, njih napredku pri nčenji; tudi to staršem brez potrebe in koristi šolsko breme obtežuje. Kar dalje pravi g. pisatelj, ne diši sicer po navadnih frazah liberalizma (?), a je silno praktično, skoz in skoz resnično in kaže možaka, ki gleda življenje z zdravo pametjo in s treznim premišljevanjem. Gosp. pisatelj pravi: „Drugič bi se moral učni načrt tako preurediti, da bi imele jednorazredne šole mestu

6 šolskih let samo 4. V dvorazrednih šolah naj bi pa odpalo zopet v drugem oddelku I. razreda 3. šolsko leto, in v prvem oddelku II. razreda 5.; v drugem oddelku pa 6.; mestu 6. leta naj bi bilo pa 5. leto, kjer bi prepustile šolske razmere. Tudi po 3- in 4-razrednih šolah po kmetih bi se moral učni načrt in šolska leta tako skrajšati, da bi zadostovale v prvi vrsti kmetiskim potrebam. (Takih šol sicer po kmetih ni mnogo, a kjer so, veljajo te opombe; a vsega premisleka vredno je, kar g. pisatelj govori o pre-naredbi učnega reda; želeli bi le, da bi se na merodajnih krogih oziralo na te tehtne besede; g. pisatelj pravi namreč, da bi se učni red za jednorazredne in dvorazredne ljudske šole na deželi moral za vsako šolo posebej sestaviti in učno tvarino po raz-merah teh šol urediti. Sploh bi se pa morala ločiti ljudska šola na kmetih [naj bode uže jedno ali večrazredna] od ljudske šole v mestih. Prva naj bi pripravljala otroke za kmete, druga pa za srednje šole — pa menda tudi za meščanski stan i. dr.) Ome-njenim besedam bi dostavil le to-le: Ako bi bil po jedno- in dvorazrednih šolah postavno vpeljan poludnevni pouk (faktično je skoraj po takih šolah povsod, ker sicer ni mogoče izhajati zaradi šolskih prostorov in števila otrok), potem tudi ni treba postavno vpeljati oddelkov po šolah; po potrebah naj jih vpelje učitelj sam, a ne da bi ga postava v to silila; sploh ni mogoče učnega reda do pičice sestaviti, a če se uže sestavi, ni mogoče ga točno izvršiti; učitelju se mora prostost dati, da si tvarino po okoliščinah svoje šole uredi. Previden nadzornik naj mu pa pri tem po svoji moči pomaga. Tiste podrobno izdelane učne rede je lepo brati na papirji, dejansko pa veljá le to, kar se otroci zares nau-čé. Odkar se je začelo po šolah mnogo pisariti in izkazovati, pa zginja svoboda, a le duh je, ki oživlja, črka pa morí. — Ker so pa nasvéti po ceni, in papir potrpežljiv, naj tudi konečno pristavim nekaj iz svoje glave, dasiravno uže naprej vem, da mnogim ne bode dopadalo. — V novejših časih umeščajo učiteljice po deželi, po dvo- ali večrazrednih obojespolnih šolah, kjer jim navadno odkažeje prvi razred, češ tukaj se ubijaj s trdimi buticami, za više razrede tako nisi sposobna. Tù moramo najprej vprašati, ali je res deklina, mestno izrejena, pri izreji kmetiskih dečkov na svojem pravem mestu, drugič pa, ali v istini ni za drugo sposobna, nego za to, da na prvo roko obdeluje trdoglave bučmane. — Kako pa tukaj pomagati? Prav lahko. — Otroci naj bi se po spolu delili, deklice bi poučevala učiteljica, a dečke učitelj; pri taki razdelitvi bi bilo sicer treba več oddelkov, mogoče tudi, da bi v nekaterih strokah otroci manj vedeli, ali kaj pa vzgoja! ali ta ni nič vredna? in učiteljica, ki si vestno prizadeva v svojem poklici, koliko bi lahko storila za vzgojo ženske mladine, koliko za poučevanje v ročnih delih, ko sicer svoje najboljšé moči trati na polji, katero njeni individualnosti manj pristuje.

Napis tem vrsticam je „*pelin in svedrec*“, to je dvoje grenkih a zdravilnih cvetic. Taki so tudi nasvéti, ki merijo na zboljšanje šolstva, zoperni slišati takim, ki niso vajeni drugega slišati, nego hvalo novi šolski ustrojbi; a hvalimo to, kar je hvale vredno, ka-žimo pomankljivosti tam, kjer so faktično, in nič ne pomaga zakrivati jih; šolska postava namerava ljudem preskrbeti učilnic; osnovajmo jih tako, da bodo ljudstvu pristopne; uredimo jih tako, da ne bode vse gladko in lepo le na papirji in po statističnih datah, ampak v ljudski učilnici; prvo, kar je najbolj potrebno, so verske šole, to je *alpha et omega* vsega šolskega napredka.

M.

Držimo se trdno svojih težko pridobljenih postavnih pravic!

Koliko govorov, prošenj, potov, besedovanj po zborih, društvih in časnikih smo imeli učitelji, da smo prišli do peščice postavnih pravic, s katerimi smo postali kolikor tóliko samostojni v mnogobrojni družbi državljanski! Da bi se k pridobljenim pravicam priborili